

KISDEDNEVELÉS.

SZÜLŐK, KISDEDNEVELŐK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

KIADJA:

A „KISDEDNEVELŐK ORSZ. EGYLETE“.

—><—

Felelős szerkesztő: DÖMÖTÖR GÉZA, az óvóképezde igazgatója.

Megjelenik havonként egyszer. — Előfizetési ár egész évre 4 frt, félévre 2 frt.

Közlésre szánt kéziratok a szerkesztőhöz Budapestre, Szegényháztér 7. szám. — Előfizetési pénzek, reklamatiók pedig **Kozma Dénes** egyleti pénztárnokhoz, Budapest, Óvó-utca: Óvóképezde, bérmentve küldendők. — Pályázatok, hirdetések jutányos áron vétetnek föl.

11 Kisdedóvó-képezdei éveimből.

Tisztelt szerkesztő úr!

Mielőtt töredékes közleményeim leírásához fognék, engedje meg a „Kisdednevelés“ f. évi 2-ik számában közölt s engem túlságosan méltató megjegyzésére viszonti megjegyzést tennem. Semmikép sem tulajdonítom magamnak azt a kitüntető érdemet, mintha én vettem volna meg legelső a hazai kisdednevelés módszerének alapját; azt meg éppen nem ismerhetem el, hogy addig, t. i. előttem természetellenes eljárás uralkodott s a jelenleg is követett természetes rendszert én ültettem amannak helyébe. Fáradozott e téren előttem már *Wargha István* is. Az a föltevés pedig, hogy *Brunszvik Mária Terézia* örködése és intézkedése mellett természetellenes eljárás lett volna megengedhető, részemről csak a hálátlanság homályát vethetné a boldogultnak tisztelt emlékére . . .

És most a dologra.

* * *

„Benne vagyok megint a régi kerékvágásban!“ — Evvel szakítám meg életrajzi emlékezéseim III. részének második fejezetét. (A kéziratban.)

Egy egész kisdedvilág tárult föl előttem, midőn 1844. augusztus 19-én gróf *Festetics Leo*, mint az akkori Kisdedóvó intézeteket Magyarországon terjesztő egyesület elnöke, bevezetett s beiktatott a képző intézet megválasztott igazgatójává.

A pályázat egészen szabályszerűen folyt le. Zárt helyen írásbeli dol-

gozatok; elméleti előadás az egyesületi választmány előtt; s végre próbagyakorlat a kisdedekkel.

Csak ketten valánk pályázók; a harmadik — későbbi benső barátom Tavasi Lajos — elállt pályázó szándékától. Versenyársam — Bokor nevezetű — messze elmaradt mögöttem, annyira, hogy a választmány egyik tagja — Mühr Antal — az írásbeli dolgozatok megbírálása után úgy nyilatkozék bizalmasan előttem: „Nem is dicsőség önre, hogy evvel konkurrál“

Tehát megint itt a régi kerékvágás, a rég óhajtott nevelési út. *Tizenhét esztendeig* tapostam ez utat; tizenhét évig működtem ez intézet kebelében. Mennyi örvendetes óra! mennyi élvezet! És mennyi harez és keserűség! De boldog voltam mindvégig.

Kettős, sőt hármas irányban nyílt meg előttem a működés tere.

A leendő *kisdednevelők*, kisdedovók elméleti és gyakorlati *képezése* s a *kisdedek* oktató *nevelése* egyfelől, az *egyesület ügyeinek* felkarolása s *előmozdítása*, hogy a kisdedovás ügye országszerte mentől jobban fölvirágozhassék, másfelől. Mi szép, mi lélekemelő hármass feladat oly embernek, ki életét a nevelés érdekeinek szentelé, kiben a nevelő és tanító soha sem szunnyada, még akkor sem, mikor külsőleg e működési köréből kilépettnek lenni látszott Még hírlapírói működésemben is gyakran a nevelő elvei szólaltak meg tollam alatt a társadalmi viszonyokkal szemben. Ez a modor persze sokszor borsot is tört némelyek orra alá; a miért is úgynevezett népszerű kedveltségre nem igen tehettem szert; mert a tömegnek csak az tetszik, a ki hizeleg a hiuságnak, mentegeti, sőt megaranyozza a ferdén indult szenvedélyeket, a ki tömjénez a gyarlóságnak, sőt romlottságnak is, a ki bálványozza a borjut is, ha aranyból van öntve. Az ilyfélékhez nem akartam érteni soha; nyíltság, egyeneslelkűség vala vezetőm minden alkalommal. Ha éppen kimélni akartam valamit: hallgattam; de, hogy ellenkezőjét mondjam annak, a mit érzek, hogy másnak valljam a dolgot, mint a minőnek tudom: evvel a szégyenszinnel sohasem festettem arczomat pirosra.

Most tehát visszanyerém ismét teljes szabadságomat. Szabad vala, sőt hivatásom, kötelességem vala nyíltan, őszintén tanítani, oktatni, úgy a mint azt Isten tudnom engedé

Minden nevelésnek megöelő betűje az *egyoldalúság*.

Mi haszna van abból a társadalomnak, a nemzetnek, ha tudós képmutatók, elbizakodott, falábakon nagyokat lépő bölesek, nyereszskedő kapzsi kuruzslók, haszonleső nyegle ámitók csak a maguk kincsébányájában felfüdpőzött csillámport árulják egyedüli szinaranyanak? Csillámport? Ha mégis az volna! De mindnyájan a legsilányabb, legaljasabb homokport hintik a nagy közönség szemébe.

Mit használjon az, ha egy ember, kire európai hírt tukmáltak hielgői, előáll egy shibolettel s azt kezdi hirdetni az egészség érdekében orvosi szempontból: hogy a gyermekek túlságos rakonezátlanságait korlátozó rend csupa veszedelem a testi egészségre? ha még gúnyolja is azon intézetet, mely nem engedi az ugynevezett mozgási jó kedvet az éktelenségig és féktelenségig fokozódni?

Mit használjon az olyan féllábon álló gólya-bölcseiség, mely a nevelés egyedüli panaceájául a testgyakorlatot, a tornázást ajánlgatja és kürtöli, mindig csak a testi egészség érdekében? Vajjon csupa testből áll-e az ember? S vajjon csak küzdő oroszlánokat vagy teherhordó tevéket akarjunk-e nevelni? S ha az ügyes gimnásztá gyönyörködött, az athléta lépteit még bámulással is követjük: vajjon az akrobáta nyaktörő ficzamaait is irigylendő s utánzandó remekelésnek valljuk-e? . . .

Vagy azé-e a helyes irány, ki csupa betűvel hinti be a gyermek agyvelejét, míg e mákszemnyi fekete szörnyek valódi mákony-nyomást gyakorolnak reá s elkábitják a helyett, hogy felvilágosítanák? Az a sok benyomtatott lap, melylyel körülakarják a zsenge értelmet, éppen elég arra, hogy lepedőt képezzen, mely betakarja a korán kiaszott tudákos mumiát.

S a régibb rendszer még nem is volt ily szörnyen tarka-barka, mint a legujabb kor vívmánya. A sokat és sokfélét tanítás maníája, az agynak betűkkel, szavakkal, számokkal, jegyekkel, ábrákkal, idomokkal és tengelyekkel való túlterhelhetési rajongása még nem volt annyira kifejlődve mint ma; s mégis elég okot szolgáltatott a gondolkodásra: vajjon czélszerű, üdvös-e a fiatalságot annyiféle irányban ránczizálni ama nagyon dicséretesnek látszó ürügy alatt, hogy a fejlődő észt minden irányban, mindenre fogékonynya kell tenni? Egyik szélsőség — az egyoldalúság, a másikat — a mindenoldalúságot hívja ki párbajra s úgy rohannak egymásra, mint a mesebeli két oroszlán, mely felfalja egymást annyira, hogy végre mindegyiknek csak a farka marad hátra. De ezen oroszlánfark, bármi szép legyen is a bojtja, nem képezheti azt a varázsvesszőt, melynek intésére megnyilik a fiatalság előtt a csodák arany országa.

Igen, fogékonynya kell tenni, alkalmassá kell képezni a fiatal lelki erő, hogy többféle, sokféle ismeretekkel meg tudjon birkózni. Végre is *egy* főirány fog kiválni a többi közül, melyen a gyermek, az ifju vonzalommal, előszeretettel halad; s a többi, nem ezen főirányba eső ismeret megannyi támogató segédeszközül fog szolgálni. De hogy ez lehetővé váljék: kellőképen elő kell készíteni a szellemi földet a termő magok befogadására s azoknak csiráztathatására.

S ez az előkészítő munka jutott a *kisdednevelés* terének.

Ki valóban akar *nevelni tudni*, annak a kisdedóvason kell kezdenie és saját családi otthonában is a nevelést eme rendszer alapelveire kell fektetnie. Nevelni akkor is, mikor oktatunk, oktatni akkor is, mikor nevelünk: ebben áll e felülmulhatatlan művészetnek a titka.

S ime itt előttem az aranyos zöld mező! Úgy virul, úgy csillog; csupa öröm végig tekinteni rajta. Itt is egy fénylő fűszál, ott is egy ragyogó bimbócska, meg emitt meg amott egy-egy szende virág; s a hét színben játszó harmateseppek százai rajtok megannyi visszatükröződése isten szép egének: az ártatlanság, a romlatlan kedély vidám egének, melyen felsugárzik az öröm tüze, szebb mint a gyémánt, szebb mint a keleti gyöngy.

Oh a kisdedvilág ezer báju élénksége, mozgékony-sága, az a vidorság, pezsdülés, rajzás, mely a mosolygó arczon, a fürge kis lábakon, a hangok minden csengésében nyilatkozik, valódi élvezetté teszi a köztük való időzést annyira, hogy az egész nap csak egy perczéé rövidül s mégis minden perc egy napra való örömet nyújt. Nem untat, nem fáraszt itt semmi; s mikor azon veszi észre magát az ember, hogy derekasan megizzadt, ez oly jól esik, mint mikor feljutánk egy szép hegy tetejére élvezni a gyönyörű kilátást: a kilátást a jövőbe; mert mind emez apró cseprű jószágból valamikor hasznos polgára, kedves leánya lesz a hazának.

Nem hiába találgattak és tervezgettek annyiféle szépen csengő elnevezést az enemű intézetekre: angyalkert, gyermekkert, játszó-iskola, játszó-kert! Angyalok benne a még angyalian szűz lelkek; virágok benne maguk a viruló kisdedek; játszva tanulják meg, a mit megtanulniok illik; és virágos kertté alakul játszó kedélyökben az egész világ, mely körülöttük forog.

S a közellevő terézvárosi lakosság, mely intézetembe küldé gyermekeit, még egy újabb elnevezést talált ki, ön szántából, önnön sugalmából és vonzalmából: elnevezte azt — *magyar iskolának*. Jellemző név, mert tanusítja az óhajt, a vágyat, a bizalmat: hogy magyarokká legyenek a gyermekek s hogy itt azokká is lesznek. A szülők ez óhaja, e bizalma egymaga képes lett volna, ha netán lankadásra hajlanám, föllelkesíteni a tartós munkásságra.

Igen, nem csak megóvni a bajoktól, nem csak nevelni s oktatni a kisdedeket az általános elvek szerint, hanem még magyarokká is nevelni őket, azoknak gyermekeit, kik maguk legjobban röstelték, hogy nyelvre nézve még nem magyarok, habár érzésre nézve régen azok; ez a tudat, ez a feladat nem csak meleggé, lelkessé: de édessé is tette a kifáradni nem tudó munkálkodást.

Azt, a mit magán nevelésben, a mit otthon saját családja kebelé-

ben egygyel-kettővel végezne az ember, itt ötvennel, százal folytatni és gyakorolni társas körben, társas koszoruban; egy helyett százat beavatni egyszerre a kised világot megillető ismeretekbe és felavatni leendő magyar honpolgárrá; s mindezt tenni úgy, hogy játék, ének, apró munka, zsenge ismeret, mozgás, tapsolás, csend és nyugalom, zaj és nevetés, figyelés és öröm szakadatlanul egymásba ölelkeznek s mintegy oly lánczot képeznek, mely a világ valamennyi csillogó féméből, drágakövéből, virágából és csillagaiból van összefűzve, — mind ezt tenni, végezni soha nem lankadó kedvvel, találékony éberséggel, rokonszenves kedélylyel: ez a kisednévő, a kisednevelő paradicsomi élete!

Vannak mindazáltal komolyabb pillanatok is. Vannak indulatos, macacs, elvadult lényecskék a kisedek közt is, kiket fékezni kell. S mi imponál az ily kivételes állapotban? A nyugalommal párosult hajthatatlanság. Éreznie kell a gyermeknek, hogy van fölötte oly erő, melyet ő meg nem törhet, melyen keresztül nem ronthat. Ez, mihelyt meggyőződik róla, ígézet gyanánt köti le őt. Igen, éreztetni kell vele az imponáló felsőbbiséget; ezt pedig csak úgy lehet, ha felindulás, felháborodás nélkül, mondhatnám angyali türelemmel történik. — Volt a többek közt egy esetem, hogy egy kis fiu — már öt éves — erőszakoskodó vadságának teljes kitörésével akarta meghiúsítani a dajka, a gyakorló óvó növendékek minden esitítő, csillapító igyekezetét. Feltámadt ellenem is, megrugdalt, harapott, arezul vert. Éppen az udvar kertjében valánk. Lefogtam a majdnem dühöngő kisededet, lenyomtam a gyepre két karjánál fogva, mi közben ő még mindig rugdalózkodott; tartottam erősen, harag, szidalom nélkül, nyugodtan, csöndesen; ott tartottam mindaddig — mintegy tíz perczig — míg belátta, hogy hiába erőlködik, mert hát a „bácsi“ mégis erősebb mint ő. Megadta magát, elcsöndesült. Soha se kísérlé meg többé a kihágó ellenszegülést. A legjobb fiucska lett belőle.

S ezt a szenvedélytelen, imponáló erőt kellene alkalmazni tudni a nevelés egész idején keresztül — föl a felsőbb iskolákig. Legujabb iskolai rendszerünknek leglényegesebb és megbocsáthatatlan hibája az: hogy — a humanitás és humanizmus nevében! — oly hybridummá gyurja a növendéket, melyben a két ellentétes elem: a *gyermek* s az ifju *úr* a legcsodálatosabb módon van összekeverve. Egyfelől a gyöngédség lép föl követelőleg, gyöngédség a bánásmódban, mintha az a rakoncátlan tanuló még mindig kised volna; másfelől az emberi méltóság tisztelése emeli föl szavát, mintha az a romlásnak indult tanuló már is egyenlő rangú tagja volna a polgári társadalomnak. Ez a két tényező azután akképp ölelkezik egymásba, akképp szorozza és fokozza egymást: hogy a gyöngédség eredménye — gyöngeség, az emberi lény tisztelése pedig a növendék részéről a tanár nem tisztelésévé fajul.

Igenis, kell e két tényezőnek folyvást együtt hatnia, az elemi iskolában épp úgy, mint a középtanodában; de az imponáló erő, a tekintély közvetítése mellett, elengedhetetlen. Más az a gyöngédség, melyet egy jó nevelésű 12–15 éves fiu irányában mutatunk, mint a kiseddel szemben alkalmazott lágság; de más legyen az a szigor is, melylyel a fölserdült suhancz elvetemedésre hajló szabálytalanságait fékezzük, mint a minovel a hasonló korn társának könnyelmű pajzánkodását korlátozzuk. De éppen ez a bökkenő. Sokan nem tudják eltalálni a kellő mértéket; s mivelhogy nincs vas vessző a tanár kezébe adva a vétségek megfenyítésére, egynémely gyakran az ellenkező túlságba téved s holmi idétlen bizalmaskodással akarja megtisztelni az ezzel visszaélő fiuban a még meg nem érett emberi méltóságot.

Ennek a veszélynek nem lehet kitéve a különben kedélyes — mert ez *conditio sine qua non* — és gondolkodó, a helyzeteket megfontolni, méltányolni tudó kisednevelő.

S éppen eme tulajdonság, emez ügyesség elsajátítása a kisednevelő egyik legfőbb feladata a *képző intézetben*. Különben lehet belőle tanító, idomító, de nevelő soha.

Igy fogván fel második, tulajdonképen első és legfőbb teendőmet mint igazgató és tanár, törekedtem mindenképen úgy eljárni, hogy mind a bennlakó, mind a bejáró *óvó-jelöltek* — képezdei növendékek — dióhéjban megkapják mindazt, a mire *elméletileg* szükségük van a nevelés és tanítás céljának megértésére és észszerű alkalmazására, *gyakorlatilag* pedig a lehető legterjedtebb ügyesedés útján úgy képződjének, hogy a midőn mindig alaposat és okosat beszélnek, fárasztónak látszható foglalkozásukban folytonos élvezetet is találhassanak.

E körül forog az egész kisedóvás titka. *Alapos* legyen az és *okos*, a mit a kisednevelő mond és magyaráz s hogy a gyermeket folyton foglalkodtassa, *ne hagyja henyélni soha*.

E célra szolgál mint leghathatós eszköz a *szemléltetés* egyfelől, s másfelől a kised *ön erejének*, mind testi, mind szellemi erejének szüntelen, de fokozatos és következetes gimnasztizálása.

Azért mondtam imént

(Folytatása következik.)

Ney Ferencz.

Gyermekmenedékhely, kisedóvó- vagy rendes kisednevelő-intézetre van-e szüksége Szegednek?

Fölvastatott a csongrádmegyei tanító-egyesület (Alföldi-tanító egyeslet) f. év február 2-án Szegeden tartott szakosztályi ülésén.

Minden olyan momentumot, mely városunk lakosai jólétének előmozdítására, gyarapítására és a munkaerők szaporítására irányul, örö-